

Sbírka soudních rozhodnutí

ROZSUDEK SOUDNÍHO DVORA (třetího senátu)

8. listopadu 2012*

„Volný pohyb pracovníků — Článek 45 SFEU — Řízení o úplném nebo částečném oddlužení — Dlužník, který je fyzickou osobou — Vnitrostátní právní úprava, která váže povolení oddlužení na podmínku bydliště“

Ve věci C-461/11,

jejímž předmětem je žádost o rozhodnutí o předběžné otázce na základě článku 267 SFEU, podaná rozhodnutím Stockholms tingsrätt (Švédsko) ze dne 23. srpna 2011, došlým Soudnímu dvoru dne 2. září 2011, v řízení

Ulf Kazimierz Radziejewski

proti

Kronofogdemyndigheten i Stockholm,

SOUDNÍ DVŮR (třetí senát),

ve složení R. Silva de Lapuerta, vykonávající funkci předsedkyně třetího senátu, K. Lenaerts (zpravodaj), E. Juhász, J. Malenovský a D. Šváby, soudci,

generální advokátka: E. Sharpston,

vedoucí soudní kanceláře: C. Strömholm, rada,

s přihlédnutím k písemné části řízení a po jednání konaném dne 24. května 2012,

s ohledem na vyjádření předložená:

- za U. K. Radziejewskiho E. Envallem, socionom/utredare,
- za Kronofogdemyndigheten i Stockholm A.-C. Gustafsson a S. Höglund Westermark, jako zmocněnkyně,
- za švédskou vládu A. Falk, C. Meyer-Seitzem a C. Stegem, jako zmocněnci,
- za Evropskou komisi J. Enegrenem a G. Rozetem, jako zmocněnci,

po vyslechnutí stanoviska generální advokátky na jednání konaném dne 13. září 2012,

vydává tento

* Jednací jazyk: švédština.

Rozsudek

- 1 Žádost o rozhodnutí o předběžné otázce se týká výkladu článku 45 SFEU.
- 2 Tato žádost byla předložena v rámci sporu mezi U.K. Radziejewskim a Kronofogdemyndigheten i Stockholm (švédský úřad pro vymáhání pohledávek ve Stockholmu, dále jen „KFM“) ve věci návrhu na povolení oddlužení.

Právní rámec

Právní úprava Unie

Nařízení (ES) č. 1346/2000

- 3 Bod 9 odůvodnění nařízení Rady (ES) č. 1346/2000 ze dne 29. května 2000 o úpadkovém řízení (Úř. věst. L 160, s. 1; Zvl. vyd. 19/01, s. 191) stanoví:

„[...] Úpadková řízení, na která se toto nařízení vztahuje, jsou uvedena v přílohách. [...]“

- 4 Článek 1 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 stanoví:

„Toto nařízení se vztahuje na kolektivní úpadková řízení, která zahrnují částečné nebo úplné zabavení majetku dlužníka a jmenování správce podstaty“.

- 5 Článek 2 písm. a) nařízení č. 1346/2000 definuje „úpadkové řízení“ jako „kolektivní řízení uvedená v čl. 1 odst. 1“, která jsou vyjmenována v seznamu nacházejícím se v příloze A.

- 6 Článek 3 odst. 1 nařízení č. 1346/2000 stanoví:

„Soudy členského státu, na jehož území jsou soustředěny hlavní zájmy dlužníka, jsou příslušné k zahájení úpadkového řízení. [...]“

- 7 Příloha A nařízení č. 1346/2000 stanoví:

„Úpadková řízení uvedená v čl. 2 písm. a)

[...]

SVERIGE

— Konkurs

— Företagsrekonstruktion

[...]“

Nařízení (ES) č. 44/2001

- 8 Článek 1 nařízení Rady (ES) č. 44/2001 ze dne 22. prosince 2000 o příslušnosti a uznávání a výkonu soudních rozhodnutí v občanských a obchodních věcech (Úř. věst. 2001, L 12, s. 1; Zvl. vyd. 19/04, s. 42), definuje rozsah působnosti tohoto nařízení takto:

„1. Toto nařízení se vztahuje na věci občanské a obchodní bez ohledu na druh soudu. Nevztahuje se zejména na věci daňové, celní a správní.

2. Toto nařízení se nevztahuje na:

[...]

b) konkursy, vyrovnání a podobná řízení;

[...]“

- 9 Článek 5 odst. 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 stanoví:

„Osoba, která má bydliště na území některého členského státu, může být v jiném členském státě žalována,

1. a) pokud předmět sporu tvoří smlouva nebo nároky ze smlouvy, u soudu místa, kde závazek, o němž se jedná, byl nebo měl být splněn;

[...]“

- 10 Článek 32 nařízení č. 44/2001 zní následovně:

„Pro účely tohoto nařízení se rozhodnutím rozumí každé rozhodnutí vydané soudem členského státu bez ohledu na to, je-li označeno jako rozsudek, usnesení, příkaz nebo nařízení výkonu rozhodnutí, včetně rozhodnutí o nákladech řízení vydaného soudním úředníkem.“

- 11 Článek 62 nařízení č. 44/2001 stanoví:

„Ve Švédsku se v případě zkráceného řízení o platebním rozkazu (*betalningsföreläggande*) a pomoci (*handräckning*) ‚soudem‘ rozumí i švédský úřad pro vymáhání pohledávek (*kronofogdemyndighet*).“

Švédská právní úprava

- 12 Ustanovení § 4 zákona č. 548 z roku 2006 o úplném či částečném oddlužení [skuldsaneringslagen (2006:548), dále jen „SSL“] stanoví:

„Úplné či částečné oddlužení lze přiznat dlužníkovi, který je fyzickou osobou a má bydliště ve Švédsku, pokud:

1. je dlužník insolventní a natolik zadlužený, že nelze předpokládat, že bude schopen v dohledné době splatit své dluhy, a
2. vzhledem k osobním poměrům dlužníka a jeho finanční situaci je odůvodněné mu takové oddlužení přiznat.

Každý, kdo je zapsán v registru obyvatel ve Švédsku, je pro účely použití odstavce 1 považován za osobu s bydlištěm tamtéž.

Pro účely použití odstavce 1 bodu 2 je třeba přihlídnout zejména k okolnostem, za nichž dluhy vznikly, k úsilí dlužníka vynaloženému na splnění jeho povinností a závazků, jakož i k jeho chování v průběhu řízení o návrhu na oddlužení.

Jestliže dlužník vykonává podnikatelskou činnost, lze oddlužení povolit pouze tehdy, je-li přezkum jeho hospodářské situace související s podnikáním snadno proveditelný.“

- 13 Ustanovení § 13 SSL stanoví, že každý návrh na oddlužení, který nesplňuje podmínky stanovené v § 4, musí být zamítnut.
- 14 Podle § 14 SSL musí KFM, pokud je to nezbytné, požadovat od ostatních správních orgánů informace o osobních poměrech dlužníka a jeho finanční situaci.
- 15 Ustanovení § 17 SSL stanoví, že KFM vyslechne, pokud je to nezbytné, před každým rozhodnutím dlužníka, přičemž posledně uvedený se musí na takové vyzvání dostavit osobně a poskytnout všechny potřebné informace.

Skutkový základ sporu a předběžná otázka

- 16 Pan U. K. Radziejewski je švédským státním příslušníkem, který má bydliště a vykonává od roku 2001 pracovní činnost v Belgii. Jeho zaměstnavatelem je švédská církev.
- 17 V letech 1971 až 1996 vedl se svou manželkou zdravotnické zařízení ve Švédsku. Na toto zařízení byl v roce 1996 prohlášen konkurz, což vedlo k platební neschopnosti manželů Radziejewských. Od roku 1997 jim jsou prováděny srážky ze mzdy, které nařídil KFM.
- 18 V roce 2011 podal U. K. Radziejewski ke KFM návrh na oddlužení. Tento návrh byl rozhodnutím ze dne 29. června 2011 zamítnut z důvodu, že jednou z podmínek povolení takového oddlužení bylo, že dlužník musí mít bydliště ve Švédsku. KFM nezkoumal, zda U. K. Radziejewski splňoval další zákonné podmínky k tomu, aby mu bylo oddlužení povoleno.
- 19 Pan U. K. Radziejewski podal proti tomuto zamítavému rozhodnutí žalobu k Stockholms tingsrätt. Tvrdil zejména, že švédský zákon je v rozporu se zásadou volného pohybu pracovníků v Evropské unii. Navrhl, aby Stockholms tingsrätt vrátil věc KFM a nařídil mu zahájit řízení o oddlužení.
- 20 Podle Stockholms tingsrätt nespadá řízení o oddlužení do působnosti nařízení č. 1346/2000. Opatření přijaté švédským orgánem podle tohoto řízení nemůže být v důsledku toho obvykle provedeno mimo Švédské království.
- 21 Stockholms tingsrätt vysvětluje, že oddlužení může být povoleno pouze tehdy, když má dlužník bydliště ve Švédsku, aniž je přitom nezbytná švédská státní příslušnost. Osoba, která se vystěhovala a má bydliště v zahraničí, tedy nemůže využít oddlužení ve Švédsku, i když má s tímto členským státem úzký vztah, neboť dluhy vznikly ve Švédsku a zaměstnavatel této osoby má švédskou státní příslušnost.

- 22 Za těchto podmínek se Stockholms tingsrätt rozhodl přerušit řízení a položit Soudnímu dvoru následující předběžnou otázku:

„Může být podmínka týkající se bydliště stanovená v § 4 [SSL] považována za podmínku, která může bránit pracovníkovi v odchodu ze Švédska za účelem výkonu jeho práva volného pohybu nebo ho od něj odrazovat, v důsledku čehož může být v rozporu se zásadou volného pohybu pracovníků v Unii, která je stanovena v článku 45 [SFEU]?“

Úvodní poznámky

- 23 Úvodem je třeba konstatovat, jak uvedla švédská vláda ve svém písemném vyjádření, že švédské řízení o oddlužení nezbavuje dlužníka práva nakládat se svým majetkem, takže jej nelze kvalifikovat jako úpadkové řízení ve smyslu článku 1 nařízení č. 1346/2000 (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 2. května 2006, Eurofood IFSC, C-341/04, Sb. rozh. s. I-3813, bod 46).
- 24 Švédské řízení o oddlužení se ostatně nenachází v příloze A nařízení č. 1346/2000. Jelikož se toto nařízení použije pouze na řízení vyjmenovaná v uvedené příloze, nespadá řízení o oddlužení dotčené v původním řízení do působnosti tohoto nařízení.
- 25 Na druhé straně, co se týče nařízení č. 44/2001, je třeba poznamenat, jak uvedla generální advokátka v bodě 41 svého stanoviska, že takové rozhodnutí o oddlužení, jako je rozhodnutí o oddlužení dotčené v původním řízení, je aktem přijatým správním orgánem, který v jiných řízeních než v řízeních uvedených v článku 62 tohoto nařízení, nelze kvalifikovat jako „soud“ ve smyslu článku 32 uvedeného nařízení.
- 26 Z toho vyplývá, že rozhodnutí o oddlužení přijaté takovým orgánem veřejné moci, jako je KFM, je vyloučeno z působnosti nařízení č. 44/2001.
- 27 Ve světle těchto závěrů je třeba odpovědět na otázku, kterou Soudnímu dvoru položil předkládající soud.

K předběžné otázce

- 28 Podstatou otázky předkládajícího soudu je, zda článek 45 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že brání takové vnitrostátní právní úpravě, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, která podmiňuje povolení oddlužení splněním podmínky bydliště v dotčeném členském státě.
- 29 V tomto ohledu je třeba připomenout, že cílem všech ustanovení Smlouvy o FEU týkajících se volného pohybu osob je usnadnit státním příslušníkům členských států výkon veškerých profesních činností na území Unie a že tato ustanovení brání přijetí opatření, která by mohla znevýhodňovat tyto státní příslušníky, chtějí-li vykonávat hospodářskou činnost na území jiného členského státu (viz rozsudek ze dne 16. března 2010, Olympique Lyonnais, C-325/08, Sb. rozh. s. I-2177, bod 33 a citovaná judikatura).
- 30 Ustanovení vnitrostátních předpisů, které pracovníkovi, který je příslušníkem určitého členského státu, brání opustit stát původu za účelem výkonu jeho práva na volný pohyb nebo jej od toho odrazují, jsou tudíž omezeními této svobody, i když jsou používána nezávisle na státní příslušnosti dotčených pracovníků (viz výše uvedený rozsudek Olympique Lyonnais, bod 34 a citovaná judikatura).
- 31 Je tedy třeba konstatovat, že taková vnitrostátní právní úprava, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, která podmiňuje povolení oddlužení bydlištěm, může odradit insolventního pracovníka, který je natolik zadlužený, že nelze předpokládat, že bude moci v dohledné době splatit

své dluhy, od výkonu jeho práva volného pohybu. Tato právní úprava ho totiž odradí od toho, aby opustil stát původu a zahájil pracovní činnost v jiném členském státě, jestliže tím bude zbaven možnosti dosáhnout oddlužení v tomto členském státě původu.

- 32 Taková právní úprava tedy představuje omezení volného pohybu pracovníků, které je v zásadě zakázáno článkem 45 SFEU.
- 33 Opatření, které je na překážku volnému pohybu pracovníků, může být přípustné pouze tehdy, sleduje-li legitimní cíl slučitelný se Smlouvou a je odůvodněno naléhavými důvody obecného zájmu. V takovém případě je však ještě třeba, aby použití takového opatření bylo způsobilé zaručit uskutečnění dotčeného cíle a nepřekračovalo meze toho, co je pro dosažení tohoto cíle nezbytné (viz výše uvedený rozsudek Olympique Lyonnais, bod 38).
- 34 Švédská vláda zaprvé jako odůvodnění uvádí, že z přípravných prací na SSL vyplývá, že podmínka bydliště souvisí se skutečností, že opatření týkající se oddlužení nejsou obecně uznávána v zahraničí. Požadavkem na navázání ke Švédskému království, který je vyjádřen podmínkou bydliště, chtěl švédský zákonodárce chránit dlužníka před zahraničními věřiteli, kteří se neúčastní švédského řízení o oddlužení.
- 35 V tomto ohledu je třeba konstatovat, že pokud takové rozhodnutí o oddlužení, jako je rozhodnutí KFM, nespadá ani do působnosti nařízení č. 1346/2000, ani do působnosti nařízení č. 44/2001, unijní právo neukládá orgánům jiných členských států povinnost uznat takové rozhodnutí.
- 36 Jelikož neexistuje harmonizační opatření, může tedy členský stát legitimně chtít chránit účinnost opatření k oddlužení, která přijaly jeho orgány.
- 37 Taková podmínka bydliště, jako je podmínka dotčená v původním řízení, by však mohla být v některých případech neúčinná a v jiných případech příliš obecná.
- 38 I když takové rozhodnutí o oddlužení, jako je rozhodnutí KFM, nespadá do působnosti nařízení č. 44/2001, nemění to nic na tom, že uvedené nařízení obsahuje pravidla o mezinárodní příslušnosti, která jsou použitelná na občanskoprávní a obchodní spory mezi věřiteli a jejich dlužníkem.
- 39 Kromě toho, dlužník s bydlištěm ve Švédsku může být žalován svými věřiteli u soudů jiného členského státu, aniž by bylo v tomto ohledu jisté, že v něm může namítat takové opatření oddlužení, jako je opatření přijaté KFM. Tak je tomu například tehdy, když je takový dlužník žalován podle čl. 5 odst. 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 svými věřiteli u soudů jiného členského státu, než je Švédské království, v němž se nachází místo, kde byl nebo má být splněn smluvní závazek, který je základem žaloby.
- 40 Z toho vyplývá, že taková podmínka bydliště, jako je podmínka v původním řízení, nemůže vyloučit riziko, že věřitelé dlužníka, který má bydliště ve Švédském království, budou požadovat zaplacení svých pohledávek v jiném členském státě než ve Švédském království, v němž takové opatření oddlužení, jako je opatření KFM, není uznáváno.
- 41 Kromě toho dlužník, který má bydliště v jiném členském státě než ve Švédském království, může být podle čl. 5 odst. 1 písm. a) nařízení č. 44/2001 žalován svými věřiteli u švédských soudů, jelikož posledně uvedené mohou být příslušné, zejména pokud smluvní závazek byl nebo má být splněn ve Švédsku.
- 42 Na rozdíl od dlužníka majícího bydliště ve Švédsku, takový dlužník, jako je U. K. Radziejewski, nemá možnost ochrany, kterou mu poskytuje ve Švédsku takové opatření oddlužení, jako je opatření KFM, v rámci žalob podaných jeho věřiteli v tomto členském státě.

- 43 Z toho vyplývá, že taková vnitrostátní právní úprava, jako je úprava dotčená v původním řízení, překračuje meze toho, co je nezbytné k dosažení cíle uvedeného v bodě 34 tohoto rozsudku.
- 44 Švédská vláda zadruhé uvádí, že taková podmínka bydliště, jakou stanoví vnitrostátní právní úprava dotčená v původním řízení, je nezbytná k tomu, aby mohla být uspokojivě prokázána finanční a osobní situace dlužníka.
- 45 Vysvětluje, že k tomu, aby mohlo být povoleno oddlužení, článek 4 SSL stanoví, že KFM musí nejen přezkoumat výchozí informace poskytnuté dlužníkem, nýbrž musí mít i možnost provádět šetření a kontrolovat tyto informace, jakož i sledovat úsilí dlužníka splnit své povinnosti a závazky. Kromě toho řízení o oddlužení předpokládá rovněž aktivní účast dlužníka, která je snadnější, pokud má bydliště v zemi, v níž probíhá toto řízení. Podmínka bydliště tedy může být podle švédské vlády užitečná pro zajištění účinnosti kontrol prováděných KFM.
- 46 V tomto ohledu je legitimní, že si členský stát přeje kontrolovat finanční a osobní situaci dlužníka před tím, než mu povolí opatření, jehož cílem je jeho částečné nebo úplné oddlužení (viz obdobně rozsudek ze dne 18. července 2006, *De Cuyper*, C-406/04, Sb. rozh. s. I- 6947, bod 41).
- 47 Na jednání nicméně švédská vláda připustila, že se na dlužníka, který má v okamžiku podání návrhu na povolení oddlužení bydliště ve Švédsku, avšak který se poté, co mu bylo takové oddlužení povoleno, rozhodne pracovat a mít bydliště v jiném členském státě, přičemž však zůstává zapsán v registru obyvatel ve Švédsku, uplatní i nadále toto opatření. Zavedení takové podmínky bydliště, jako je podmínka stanovená právní úpravou dotčenou v původním řízení, která se vztahuje výlučně ke dni podání návrhu na povolení oddlužení, tedy není podmínkou související s účinností kontrol prováděných KFM (v tomto smyslu viz rozsudek ze dne 26. října 2006, *Tas-Hagen a Tas*, C-192/05, Sb. rozh. s. I-10451, bod 39). Bydliště v jiném členském státě totiž zjevně není překážkou pro kontroly, které jsou nutné poté, co bylo oddlužení povoleno.
- 48 Je navíc třeba uvést, že taková finanční a osobní situace dlužníka, jako je situace U. K. Radziejewskiho, může být prokázána, aniž by bylo nezbytné, aby měl bydliště ve Švédsku, jelikož jsou mu prováděny srážky ze mzdy, které nařídil KFM, má švédského zaměstnavatele a je podle zákona č. 1229 z roku 1999 o dani z příjmů [*inkomstskattelagen (1999:1229)*] „osobou neomezeně podléhající dani“ ve Švédsku.
- 49 Stejně tak může KFM vyzvat takového dlužníka, jako je U. K. Radziejewski, aby přicestoval do Švédska, nebo pokud by takovou cestu nemohl uskutečnit, aby mu poskytl všechny relevantní informace, které se týkají jeho osobní a finanční situace, s tím, že švédské řízení o oddlužení bude přerušeno nebo zastaveno, pokud uvedený dlužník bezdůvodně odmítne takto učinit. Na rozdíl od toho, co uvádí švédská vláda, tak skutečnost, že některé informace musí být získány od samotného dlužníka, nemůže jako taková ohrozit možnost kontroly prováděné KFM.
- 50 Taková podmínka bydliště, jako je podmínka dotčená v původním řízení, tedy překračuje meze toho, co je nezbytné k dosažení cíle uvedeného v bodě 44 tohoto rozsudku.
- 51 Zatřetí švédská vláda na jednání uvedla, že cílem podmínky bydliště stanovené právní úpravou dotčenou v původním řízení je zachování účinného uplatňování nařízení č. 1346/2000.
- 52 Jak již bylo konstatováno v bodě 23 tohoto rozsudku, takové řízení o oddlužení, jako je řízení dotčené v původním řízení, však není úpadkovým řízením ve smyslu článku 1 nařízení č. 1346/2000.
- 53 Z toho vyplývá, že právní úprava dotčená v původním řízení nemůže ohrozit pravidlo o mezinárodní příslušnosti stanovené v čl. 3 odst. 1 nařízení č. 1346/2000.

- 54 Vzhledem k výše uvedenému je třeba na položenou otázku odpovědět tak, že článek 45 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že brání takové právní úpravě, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, která podmiňuje povolení oddlužení bydlištěm v dotčeném členském státě.

K nákladům řízení

- 55 Vzhledem k tomu, že řízení má, pokud jde o účastníky původního řízení, povahu incidenčního řízení ve vztahu ke sporu probíhajícímu před předkládajícím soudem, je k rozhodnutí o nákladech řízení příslušný uvedený soud. Výdaje vzniklé předložením jiných vyjádření Soudnímu dvoru než vyjádření uvedených účastníků řízení se nenahrazují.

Z těchto důvodů Soudní dvůr (třetí senát) rozhodl takto:

Článek 45 SFEU musí být vykládán v tom smyslu, že brání takové právní úpravě, jako je právní úprava dotčená v původním řízení, která podmiňuje povolení oddlužení bydlištěm v dotčeném členském státě.

Podpisy.